

PRED DVEMA DESETLETJEMA SO PRVI TRIJE SLOVENCI STALI NA NAJVIŠJI GORI SVETA

PRESTIŽNA SMER NA VRH SVETA

Letošnjega 13. maja je minilo že dvajset let od prvega slovenskega vzpona na najvišjo goro sveta, na 8848 metrov visoki Mount Everest. Planinsko društvo Kranj, ki letos praznuje stoletnico svojega delovanja, je okroglo obletnico »slovenskega Everesta« vključilo v svoja društvena praznovanja: na koncu koncev sta prav člana tega planinskega društva kot prva Slovenca stopila na najvišjo točko našega planeta, **Nejc Zaplotnik** in **Andrej Štremfelj**, dva dni pozneje pa so njun uspeh potrdili še **Stane Belak-Šrauf**, **Stipe Božič** iz Splita in Šerpa **Ang Phu**, ki pa se je med sestopom smrtno ponesrečil.

Osrednje praznovanje 20-letnice prvega slovenskega vzpona na Everest je bilo 13. maja v Kranju, kjer je bila dopoldne okrogla miza o slovenskem odpravarstvu, zvečer pa v kinu Center »Večer odprave Everest '79«, na katerem so bili prisotni skoraj vsi še živi udeleženci te velike ekspedicije.

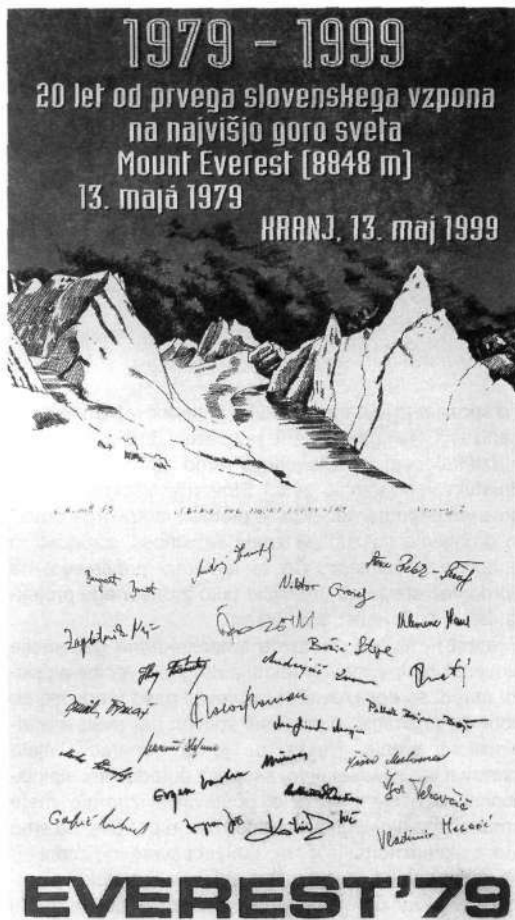
KOLEKTIVNI DOSEŽEK SLOVENSKEGA ALPINIZMA

Slavnost je uvedel predsednik PD Kranj in podpredsednik Planinske zveze Slovenije **mag. Franc Ekar** z nekaj priložnostnimi stavki in pevci so zapeli nekaj pesmi, planinskih seveda. Osrednji priložnostni nagovor je imel predsednik PZS **Andrej Brvar**, ki je povedal:

»Obhajanje današnjega jubileja je mešanica nostalgичnega spomina na dejanje v preteklosti in ponosa, da smo bili poleg, pa čeprav le kot gledalci. V teh dvajsetih letih sta se polegla začetno navdušenje in zanos na eni strani in vse bolj jasno prihajajo v ospredje zgodovinske razsežnosti tega podviga na drugi strani. Pravo, verodostojno zgodovinsko resnico bodo postavili znanjci in jo na ustrezno mesto umestili v alpinistično zgodovino. Pa vendar je spominjanje na to dejanje v tem trenutku ne le primerno, pač pa nujno zavoljo več razlogov.

V planinski organizaciji poleg koč in potov gradimo in ustvarjamo predvsem gorniška dejanja. Alpinistična dejanja, ki so zapisana v slovenski, nekatera pa celo v svetovni planinski zgodovini, segajo daleč pred ustanovitve Slovenskega planinskega društva. Štirje srčni možje so osvojili Triglav 1778. leta. **Valentin Stanič**, pred 200 leti vodilni veleturist takratnega časa v Vzhodnih Alpah, je prvi stopil na Watzmann, nemški Triglav, še bolj je odmeval njegov vzpon – kot prvega turista! – na Grossglockner.

V začetku tega stoletja so slovenski alpinisti začeli plezati najzahtevnejše domače stene, da bi jim pred tujci vtisnili slovenski pečat. Medvojna generacija je v alpinističnem pogledu rešila večino domačih plezalnih problemov. Bili so privrženci rekla 'Kjer je volja, tam je pot'. Alpinistična generacija po drugi vojni je izzive za dokazovanje našla v velikih alpskih stenah, ne Kavkazu, v Andih in Himalaji. **Aleš Kunaver**, vzornik slovenskega prodiranja v svetovno alpinistično areno, je rad

Franc Novinc: Na ledeniku Kumbu – in pod risbo podpisi alpinistov z odprave na Everest leta 1979.

poudarjal: 'Kdor hoče ujeti pobegli vlak, mora teči hitreje od njega.'

Pred 30 leti smo svet ponovno opozorili nase z vzponi v Alpah, v Kavkazu in Andih. Z vzponom čez južno steno Makaluja 1975. leta in štiri leta kasneje z zahodnim grebenom Mount Everesta pa v velikih stenah Himalaje, Karakoruma in Patagonije ustvarjamo vrednote svetovnega alpinističnega vrha. Poznavalci priznavajo, da so slovenski alpinisti najbolj zaznamovali zadnje desetletje v Himalaji. Everest je slovenskega alpinizma kratka misel, ki sloni na dolgi izkušnji.

Zahodni greben Everesta velja za – v celoti vzeto – najzahtevnejšo smer. Do danes je bila ta smer ponovljena enkrat samkrat navkljub mnogim, žal tudi tragičnim poskusom. Upravičeno velja za največji kolektivni dosežek slovenskega alpinizma v Himalaji. Je dokaz, da složni zmoremo višje in težje smeri.

Udeleženci odprave Everest 79 (skupaj s predsednikom PZS Andrejem Brvarjem in državnim sekretarjem za šport Jankom Strelom) na sprejemu pri predsedniku države Milanu Kučanu v vili Podrožnik v Ljubljani

Foto: Igor Modic

To spoznanje je danes še kako aktualno v planinski organizaciji. Na spremenjene razmere v družbi in v gorah v iztekajočem se desetletju smo se v planinskih društvih in Planinski zvezi Slovenije večkrat odzvali povsem neprimerno. Zidanje plotov v lastni organizaciji in drobljenje so zunanji znaki sebičnosti, zaprtosti in duhovne pritlehnosti. Če te lastnosti prevladajo, ne bomo več sposobni uresničiti tako zahtevnega projekta, kot je bil Everest pred 20 leti.

Everest je najbolj odmevna smer takratne generacije slovenskih alpinistov. V tekmi z drugimi zvečine alpskimi narodi so dokazovali in potrjevali našo vrednost, se borili za priznanje in postajali vpliven del svetovne alpinistične srenje. Ne le, da je ta generacija ujela svetovni vrh z Makalujem, skupaj z dotedanjimi alpinističnimi velesilami je celo postavljala zgornje meje vrhunskega alpinizma. Še enkrat se je potrdilo, da smo tudi z alpinizmom slovenski planinci svetovno znani.

Alpinizem planinstvu prinaša napredek, alpinisti pomikajo meje možnega nenehno navzgor, večkrat zunaj meja dojemljivega. S tem postajajo vzorniki generacijam mladih in tako se rojevajo merila in vrednote za jutri. Po Everestu se je število članov planinske organizacije močno povečalo. Kdove, ali so zavoljo Everesta množice obiskovalcev gorā postale bolj opremljene, izurjene in se lotevajo težjih ciljev kot pred desetletji. Nekdanja meja med šodrovci in alpinisti se je zabrisala, nekateri današnji planinci, ki se sami radi imenujejo gorniki, obiskujejo cilje, ki so še nedolgo tega šteli za registracijo alpinistov.

Krivičen bi bil, če ne bi omenil osebe, ki je najpogosteje opažena v prvi vrsti tistih, ki vlečejo in rinejo voz odpravnarstva naprej. **Tone** je vodil deset odprav vključno s to na Everest. Še vedno brusi kljuge in moleduje za pomoč alpinizmu, zastavlja besedo, pogumno pušča račune, ker verjame, da se bo na koncu projekt izšel, neumorno prepričuje svoje predsednike, da je nekaj mesecev prazen račun planinske organizacije nič v primerjavi s slavo, ki bo obsijala slovenski alpinizem.

Požel je tudi marsikatero zamero, a v isti sapi nedejano priznanje – da, hvala bogu, da ga imamo! Skratka, zanj nedvomno velja, da je le ljubezen do življenja daljša od ljubezni do sten. Vsekakor je zaslužen za obdobje slovenskega alpinizma, ki ga bo zgodovina nedvomno opredelila kot eno od zlatih dob. Upam, da je na to ponosen tako kot smo mi.

Današnjih 20 let, odkar smo Slovenci stopili na vrh najvišje gore sveta, je predvsem praznik tistih, ki stojijo za zgodbami o naporih na skrajnih mejah moči, borbah za preživetje s snegom in vetrom, nemočnem hlastanju za zrakom, pomrznjenih prstih in nepopisnem veselju, ko strmine zmanjka in telo prešine spoznanje, da je vrh osvojen. Čeprav alpinisti s svojih športnih terenov ne prinašajo medalj okrog vratu, četudi se njihovi boji v stenah ne odvijajo pred TV ekrani, jih kljub temu večkrat občudujemo bolj kot druge športnike. Morebiti zato, ker so vsi po vrsti prežeti z idealizmom, predani do zadnje biti ciljem in sanjam, ki jih želijo izsanjati. Morebiti zato, ker oni večkrat uresničijo sanje, ki jih sanjamo povprečni obiskovalci gorā vse življenje. Ali pa zato, ker so alpinisti športni vitezi, če povzamem misel **Toneta Škarje**, ki vložijo sebe in svojo glavo v zameno za rožo lepotece.«

KRANJ – MESTO OSVAJALCEV HIMALAJE

Za njim je spregovoril še župan mestne občine Kranj **Mohor Bogataj**, ki je dejal:

»Spoštovane dame, spoštovani gospodje!

V izjemno čast si štejem, da vas vse skupaj lahko pozdravim tako v svojem imenu kot v imenu Mestne občine Kranj.

Na današnji dan pred dvajsetimi leti je ime Slovenije ter Kranja odmevalo po vsem svetu. Do tedaj razmeroma slabo znanemu slovenskemu vrhunskemu alpinizmu je uspel neverjeten prodor v svetovno alpinistično elito z osvojitvijo najvišje gore na svetu – Mount Everesta. Pogumna vrsta izbranih slovenskih alpinistov, dopol-

njena z nekaterimi člani iz bivših republik Jugoslavije, z vodjem odprave gospodom Tonetom Škarjo na čelu je za tedanje razmere predstavljala izjemno homogen kolektiv z eno samo željo: dokazati, da tudi majhni narodi lahko dosežejo vrhunске uspehe v alpinizmu, ki so jih do tedaj pripisovali samo velikim nacijam.

Kljub izjemnim naporom, ki so bili potrebni za premaganje težkih razmer v gori sami, jim nikoli ni zmanjkalo niti volje niti želje po uspehu. In prav ta nepremagljiva volja in želja je na najvišji vrh pripeljala kot prva Slovenca prav dva znana Kranjčana: žal že pokojnega gospoda **Nejca Zaplotnika** in tukaj prisotnega gospoda **Andreja Štremflja**.

Za njima se je na vrh povzpelo še nekaj članov odprave, pri čemer pa je bil ta dosežek nekaterim, žal, onemogočen. Morali so pripraviti vse potrebno za uspeh celotne odprave in so s tem prispevali najmanj toliko če ne še več kot uspešni osvajačci gore, saj so se za uspeh celotne odprave morali odpovedati svojim osebnim ambicijam.

Vrhunski dosežek te odprave ter njegov odziv v svetovnem vrhunskem alpinizmu je spodbudil naslednje slovenske odprave v Himalajo v osvajanju novih osemitsočakov in s tem dokazovanje, da osvojitve najvišje gore sveta Mount Everesta ni le srečno naključje.

In kaj ima mesto Kranj z vsem tem?

Ne samo, da prva Slovenca, ki sta stala na najvišji gori sveta, izhajata iz Kranja, ampak gre predvsem za dolgoletno tradicijo planinstva v našem mestu. Prav v teh dneh namreč kranjsko planinstvo praznuje tudi

častitljivo obletnico – 100 let delovanja. Zato se spodobi, da je osrednja proslava ob dvajsetletnici osvojitve Mount Everesta, povezana s stoletnico delovanja kranjskih planincev, danes prav tu, v mestu Kranju. Ob tem svečanem dogodku želim vsem prisotnim članom zmagovite himalajske odprave še mnogo uspehov in plezalnih užitkov, vsem mlajšim planincem pa želim čim več uspešnih ponovitev in novih osvojitvev planinskih vrhov.

Naj zaključim: mesto Kranj se proglašja za Prešernovo in univerzitetno mesto. Mislim, da bi mirne duše lahko dodali tudi: Kranj – mesto osvajačcev Himalaje. Planinski pozdrav!«

ODPRAVARJI SE PREDSTAVIJO

V imenu Planinske zveze Slovenije je zatem njen predsednik podelil posebna priznanja za seznanjanje javnosti o himalajskih odpravah časopisni hiši Delo, Radiu Slovenija, Televiziji Slovenija in Stipetu Božiču, »ki bi zanesljivo brez težav in čakanja dobil slovensko državljanstvo (če bi ga seveda želel), če bi vsaj približno tako dobro igral nogomet kot pleza«, kot je bilo ob drugi priložnosti rečeno ta večer.

Osrednja, čeprav razmeroma kratka »točka« tega večera je bila predstavitev članov odprave »Everest '79«. Na oder so prišli alpinisti **Zvone Andrejčić-Zvonc** iz Lesc pri Bledu, **Stipe Božič** iz Splita, **Muhamed Gafić-Gafo** iz Sarajeva, **Viktor Grošelj-Viki** iz Guncelj pri Ljubljani, **Tomaž Jamnik-Mišo** iz Kranja, **Stane Klemenc** iz Ljubljane in Bohinja, **Ivan Kotnik-**

Ljudje s Sagarmate

Tri dni po tem, ko je priplezal na najvišjo goro sveta, na vrh 8848 metrov visokega Mount Everesta, je izginil na pobočjih te gore: 22-letni Anglež **Michael Matthews**, trgovec iz Sheffielda v Yorkshiru. Nazadnje so ga videli 13. maja, isti dan, ko je po jugovzhodni smeri priplezal na vrh gore. Druga dva člana iste skupine, **Christopher Brown**, 53, kmet iz Severnega Yorkshira, in **Constantine Niarchios**, 37, poslovnež iz St. Moritza v Švici, ki sta bila z njim na vrhu, sta se vrnila na Južno sedlo in od tod v bazni tabor pod Lednim slapom. Vsi trije so bili udeleženci devetčlanske britanske komercialne odprave na Everest, ki jo je vodil britanski gorski vodnik **Jonathan Tinker**.

Gruzinec **Lev Sarkisov**, star 61 let, pa je doslej najstarejši človek, ki je priplezal na »strepo sveta«, kot je sporočilo nepalsko ministrstvo za turizem. Ta mož iz Tbilisija je na Everest priplezal 12. maja in vzel rekord Špancu **Ramonu Balancu Suarezu**, ki je na to goro prišel 7. oktobra 1993, ko je bil star 60 let, kot je povedal generalni direktor nepalskega ministrstva za turizem in civilno letalstvo **Shailendra Raj Sharma**.

Sarkisov je priplezal na najvišjo točko sveta skupaj še

s tremi alpinisti nekdanje sovjetske republike Gruzije, 35-letnim inženirjem **Benedictom Kašakašvilijem**, kmetom **Bidzino Gujabidzejem**, 39, in **Apijem Giganijem**, 43-letnim inženirjem. Štirje zmagovalci Everesta, ki so bili člani sedemčlanske odprave pod Kašakašvilijevim vodstvom, so se 13. maja varno vrnili na Južno sedlo in od tod v bazni tabor pod goro. Teden dni pred tem, 5. maja, sta po isti smeri nepalskega ministrstva za turizem na vrh Everesta priplezala kar osem gornikov – članov različnih odprav. **Goran Kropp**, vodja švedske skupine in dober znanec slovenskih alpinistov, ter Kanadčana **Renate Chlumskaja** in **Bernard Voyer** sta na vrh priplezala okoli poldneva po lokalnem času z Južnega sedla. Nekoliko pred tem, okoli 10.30, sta po isti smeri prišla na vrh Američana **Peter Athans**, 42, in **Bill Crouse**, 36. Nekoliko za Švedom pa so na vrh gore prišli še trije plezalci, in sicer Avstrelac **Ray Brown**, 48, **Graham Ratcliffe**, 44, delavec v dobrodelni ustanovi iz Velike Britanije, in Američan **Andrew Atis Lakpas**, 41. Zadnji trije so bili člani britanske odprave, ki jo je vodil 54-letni **Henry Todd** iz Edinburgha. Skupaj s temi alpinisti z Zahoda je ta dan prišlo na vrh Mount Everesta še deset nepalskih Šerp.

Ivč iz Velenja, **Marjan Manfreda-Marjon** iz Bohinjske Bele, **Štefan Marenče-Štef** iz Vikrc pri Ljubljani, **Vanja Matijevc** iz Ljubljane, **Vladimir Mesarić-Dado** iz Zagreba, **Dušan Podbevšek-Dule** iz Kamnika, **Bojan Pollak-Bojč** iz Kamnika, **Roman Robas-Romi** iz Medvod, **Muhamed Šišić-Hamo** iz Sarajeva, **Tone Škarja** iz Mengša, ki je bil vodja odprave, **Andrej Štremfelj-Drejc** iz Kranja, njegov brat **Marko Štremfelj-Mk** iz Kranja in **Jože Zupan-Juš** iz Laškega ter zdravnika odprave **dr. Evgen Vavken-Muma** in **dr. Igor Tekavčič**. **Franček Knez** ni mogel priti, ker se je, kot se je zvedelo, prvič v življenju med plezanjem tako poškodoval, da je v mavcu, v spominu so bili med prisotnimi pokojni člani te slavne odprave **Stane Belak-Štrauf**, **Borut Bergant-Čita**, **Jernej Zaplotnik-Nejc** in **Šerpa Ang Phu**. V dvorani pa so sedeli pridruženi člani odprave Everest '79 akademski slikar **Franc Novinc**, TV snemalec **Slavo Vajt**, radioamaterja **Slavko Šetina-Slavc** in **Matjaž Culiberg** in novinar **Marjan Raztresen**; manjkal je novinar iz Novega Sada **Rade Kovačević**.

SPOMIN NA EVEREST '79

Lep konec proslavljanja je bilo predavanje o odpravi, ki je bila ta večer v kinu Center v Kranju ves čas v središču pozornosti – Tomaž Jamnik in Andrej Štremfelj sta ob spremljavi diapozitivov obudila nekaj spominov na tistih nekaj več kot sto dni, kolikor je trajala odprava na Everest, Stipe Božič pa je pokazal svoj film o Everestu in tej ekspediciji, ki ga je pripravil za hrvaško televizijo.

Kranjski župan je po uradnem delu povabil člane odprave na sprejem v občinsko hišo, kjer so se takratni ekspedicionisti in še nekateri povabljeni precej časa spominjali tistih dni in let od takrat, ko so vsakega od tedanjih vijakov velikega stroja vrgla na svojo pot.

Nekaj dni pozneje, 19. maja, pa je v Vili Podrožnik v Ljubljani člane odprave Everest '79 sprejel predsednik države **Milan Kučan** in se z njimi zadržal v krajšem prijetnem pogovoru.

AMERIČANI NAŠLI NA EVERESTU TRUPLO ALPINISTA MALLORYJA, KI JE IZGINIL LETA 1924

NAJVIŠJI GROB NA SVETU

Skoraj tri desetletja preden je **Edmund Hillary** uspešno naskočil vrh Everesta z juga, sta **George Mallory** in **Andrew Irvine** najvišjo goro poskušala osvojiti s severa. Nazadnje so ju tovariši videli plezati po severovzhodnem grebenu – potem sta izginila. Irvinov cepin so našli leta 1933, letos maja, po 75 letih, pa je ameriška odprava na višini 8100 metrov našla še Malloryjevo zmrznjeno truplo. Toda skrivnost ostaja: je dosegel vrh?

Kot kaže, je umrl tik pred sončnim zahodom ali že po njem, saj je snel sončna očala in si jih vtaknil v žep. Orkanski vetrovi so na truplu popolnoma razcefrali

obleko – sedem plasti bombaža in volne! –, tako da se je na hrbtu pokazala popolnoma bela in brezkrvna koža. Znamenja kažejo, da je George Mallory, potem ko naj bi se povzpel na vrh Mount Everesta, omahnil in smrt in obležal nekaj sto metrov pod vršnim grebenom.

Osupljivo odkritje Malloryjevega trupla znova odpira vprašanje, kaj se je zgodilo potem, ko je skupaj z Andrewom Irvinom izginil v megli tistega usodnega junija leta 1924. Če je bil že mrak, je skoraj gotovo padel med vračanjem v dolino. Toda že se postavi drugo vprašanje, ki je še vedno brez odgovora: je Mallory dosegel vrh, preden se je obrnil? Gorniki pravijo, da je

Malloryjevo truplo, kot ga je našla iskalna odprava